

Sygn. akt I CNP 15/21

POSTANOWIENIE

Dnia 16 lipca 2021 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Paweł Grzegorzczuk

ze skargi D. D. o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego wyroku
Sądu Okręgowego w W.

z dnia 7 grudnia 2018 r., sygn. akt VI Ca (...), wydanego w sprawie
z powództwa D. D.

przeciwko I. D. i J. D.

o alimenty,

oraz z powództwa wzajemnego I. D. i J. D.

przeciwko D. D.

o alimenty

na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej w dniu 16 lipca 2021 r.,

**zwraca skargę Sądowi Okręgowemu w W. w celu usunięcia
dostrzeżonych braków.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 7 grudnia 2018 r. Sąd Okręgowy w W. po rozpoznaniu
apelacji obu stron zmienił zaskarżony wyrok Sądu Rejonowego w P. z dnia 20
czerwca 2017 r. wydany w sprawie o alimenty z powództwa D. D. przeciwko
małoletnim I. D. i J. D. oraz z powództwa małoletnich I. D. i J. D. przeciwko
pozwanemu D. D. w ten sposób, że w punkcie 2 kwotę 1000 zł zastąpił kwotą 1700

zł i kwotę 2000 zł zastąpił kwotą 3400 zł, oddalając apelację strony pozwanej w pozostałej części i apelację powoda w całości.

Od wyroku Sądu Okręgowego D. D. wniósł skargę o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia, podnosząc zarzuty naruszenia prawa procesowego i materialnego. Wskazał, że zaskarżony wyrok jest niezgodny z oznaczonymi w skardze przepisami prawa procesowego i prawa materialnego - art. 137 § 2, art. 135 § 1 i art. 135 § 2 k.r.o. Skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia została podpisana przez aplikanta radcowskiego, działającego na podstawie wyraźnego upoważnienia radcy prawnego W. K., będącego pełnomocnikiem procesowym skarżącego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Przepis art. 87¹ § 1 k.p.c. stanowi, że w postępowaniu przed Sądem Najwyższym obowiązuje zastępstwo stron przez adwokatów lub radców prawnych, a w sprawach własności intelektualnej także przez rzeczników patentowych. W przypadku środków zaskarżenia, do których rozpoznania jest właściwy Sąd Najwyższy, oznacza to, że każdy tego rodzaju środek musi sporządzić adwokat lub radca prawny a w sprawach własności intelektualnej może sporządzić go także rzecznik patentowy. Zasada ta dotyczy również skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia, będącej nadzwyczajnym środkiem prawnym powierzonym wyłącznej kompetencji Sądu Najwyższego, inicjującym pierwszy etap dochodzenia od Skarbu Państwa odpowiedzialności odszkodowawczej z tytułu wydania niezgodnego z prawem orzeczenia sądu (art. 424¹ i n. k.p.c.). Przymus ten obejmuje nie tylko sporządzenie skargi w imieniu strony, lecz także wszelkie inne czynności podejmowane w postępowaniu skargowym przed Sądem Najwyższym, włącznie z występowaniem na posiedzeniu jawnym (art. 424¹⁰ k.p.c.).

Z zastrzeżeniem art. 87¹ § 2 k.p.c., obowiązkowe zastępstwo ustanowione w art. 87¹ § 1 k.p.c. uchyla zdolność postulacyjną strony do działania przed Sądem Najwyższym. Odrębnym zagadnieniem jest, czy przy dokonywaniu czynności procesowych objętych tym przepisem radca prawny - działając w imieniu strony - może zostać zastąpiony przez aplikanta radcowskiego. Przepisy korporacyjne dopuszczają zastępstwo radcy prawnego przez aplikanta w granicach określonych

w art. 35¹ ust. 1 i 2 ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o radcach prawnych (jedn. tekst: Dz.U. z 2020 r., poz. 75, dalej - „u.r.p.”), według którego aplikant radcowski, po sześciu miesiącach aplikacji, może zastępować radcę prawnego przed sądami, organami ścigania, organami państwowymi, samorządowymi i innymi instytucjami, z wyjątkiem Sądu Najwyższego, Naczelnego Sądu Administracyjnego, Trybunału Konstytucyjnego i Trybunału Stanu.

Przepis ten nasuwa wątpliwości co zakresu, w jakim aplikant radcowski może zastępować radcę prawnego przed sądami, z wyjątkiem m.in. Sądu Najwyższego (art. 35¹ ust. 1 u.r.p.) oraz - z wyraźnego upoważnienia radcy prawnego - sporządzać i podpisywać pisma procesowe (art. 35¹ ust. 4 u.r.p.). O ile art. 35¹ ust. 1 u.r.p. wprost wyłącza zastępowanie radcy prawnego przez aplikanta przed Sądem Najwyższym, o tyle uprawnienie aplikanta do sporządzania i podpisywania pism procesowych związanych z występowaniem radcy prawnego przed sądami zostało ograniczone *verba legis* jedynie przez wyszczególnienie trzech rodzajów pism procesowych – apelacji, skargi kasacyjnej i skargi konstytucyjnej. Taki sposób zredagowania przepisu, w powiązaniu z wnioskowaniem *a contrario*, może prowadzić do wniosku, że aplikant radcowski, nie będąc nigdy uprawniony do zastępowania radcy prawnego przed Sądem Najwyższym, mógłby z upoważnienia radcy prawnego sporządzać i podpisywać wszelkie inne niż skarga kasacyjna pisma procesowe inicjujące postępowanie przed Sądem Najwyższym lub składane w jego toku, w tym skargę o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia w postępowaniu cywilnym i kasację w postępowaniu karnym (por. art. 526 § 2 k.p.k.). Aplikant radcowski nie mógłby natomiast sporządzić apelacji, co wynika wprost z art. 35¹ ust. 4 u.r.p. Co więcej, uprawnienie do sporządzania i podpisywania pism w postępowaniu przed Sądem Najwyższym, innych niż wyszczególnione w art. 35¹ ust. 4 u.r.p., odnosiloby się także do aplikantów w okresie pierwszych sześciu miesięcy odbywania aplikacji, którzy w świetle art. 35¹ ust. 1 u.r.p. nie są uprawnieni do zastępowania radcy prawnego przed jakimkolwiek sądami lub organami.

Taki wynik interpretacji, oparty wyłącznie na argumentach językowych, należy jednak odrzucić, jako burzący podstawowe założenia o racjonalności

prawodawcy. Treść art. 35¹ ust. 4 u.r.p. należy natomiast odczytać z uwzględnieniem argumentów funkcjonalnych i systematyki art. 35¹ u.r.p.

Wymaganie obowiązkowego zastępstwa w postępowaniu przed Sądem Najwyższym przez wykwalifikowanych prawników - adwokatów lub radców prawnych - odpowiada wysokiemu poziomowi sformalizowania czynności procesowych w postępowaniu przed Sądem Najwyższym i czyni zadość pożądanej profesjonalizacji postępowania przed tym Sądem, jako sądem prawa, powołanym do nadzoru judykacyjnego nad orzecznictwem sądów powszechnych. Zabezpiecza ono z jednej strony interes uczestników postępowania, z drugiej zaś wzmacnia jego sprawność i skuteczność realizowania jurysdykcyjnych funkcji powierzonych Sądowi Najwyższemu. W wyraźnej opozycji do tych racji stałoby rozwiązanie, w ramach którego pisemne czynności procesowe w postępowaniu przed Sądem Najwyższym mogłyby być w szerokim zakresie dokonywane przez prawników pozostających w procesie kształcenia zawodowego, dopiero aspirujących do uzyskania statusu adwokata lub radcy prawnego. Jest tak tym bardziej, jeżeli wziąć pod uwagę, że stworzenie możliwości zastępstwa radcy prawnego przez aplikanta radcowskiego na warunkach określonych w art. 35¹ u.r.p. podyktowane było przede wszystkim względami edukacyjnymi i zapewnieniem wszechstronności kształcenia w aspekcie praktycznym, a częściowo także ułatwieniami organizacyjnymi w pracy radcy prawnego (por. uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 28 czerwca 2006 r., III CZP 27/06, OSNC 2007, nr 3, poz. 42).

Cele te, choć pożądane i konieczne, nie powinny być realizowane przez dokonywanie przez aplikantów tych czynności procesowych, które przepisy Kodeksu postępowania cywilnego dla ochrony interesów stron i zabezpieczenia profesjonalizmu postępowania przed Sądem Najwyższym, powierzają wyłącznie osobom, które uzyskały status radcy prawnego (adwokata) po ukończeniu pełnego cyklu kształcenia, zwieńczonego egzaminem zawodowym (art. 24 ust. 1 pkt 6 u.r.p.). Okoliczność ta została prawidłowo uwzględniona w art. 35¹ ust. 1 u.r.p. przez wyłączenie możliwości zastępowania radcy prawnego przez aplikanta przed Sądem Najwyższym, a także pozostałymi najwyższymi organami władzy sądowniczej. Dystynkcja polegająca na tym, że miałoby chodzić jedynie o

czynności w formie pisemnej, dokonywane na podstawie wyraźnego upoważnienia radcy prawnego, w żadnym razie na ocenę tę nie rzutuje.

Umożliwienie sporządzania i podpisywania pism procesowych przez aplikanta radcowskiego w sprawach związanych z występowaniem radcy prawnego przed sądami należy w konsekwencji traktować jako uprawnienie komplementarne do uprawnienia do zastępowania radcy prawnego, o którym mowa w art. 35¹ ust. 1 u.r.p. W obu przypadkach aplikant radcowski działa bowiem jako zastępca radcy prawnego, w jego imieniu, czerpiąc swoje upoważnienie z norm ustrojowych, a między nim a stroną nie powstaje węzeł obligacyjny towarzyszący zazwyczaj pełnomocnictwu procesowemu (por. uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 28 czerwca 2006 r., III CZP 27/06). Idąc tym torem, ogólne wyłączenie dopuszczalności zastępowania radcy prawnego przez aplikanta radcowskiego przed Sądem Najwyższym, wynikające z art. 35¹ ust. 1 u.r.p., nie może pozostawać bez wpływu na dopuszczalność sporządzania i podpisywania przez aplikanta radcowskiego pism procesowych w postępowaniu przed tym Sądem. Wyszczególnienie w art. 35¹ ust. 4 u.r.p. skargi kasacyjnej należy postrzegać w tym kontekście jako egzemplifikację, poddającą się wykładni *a simili*, nie zaś podstawę wnioskowania z przeciwności. Te same motywy, które uzasadniają wykluczenie zastępowania radców prawnych przez aplikantów w postępowaniu przed Sądem Najwyższym (art. 35¹ ust. 1 u.r.p.), przemawiają bowiem jednoznacznie także za wyłączeniem możliwości sporządzania i podpisywania przez aplikantów, w miejsce radcy prawnego, pism procesowych w sytuacjach objętych obowiązkowym zastępstwem. Nie bez podstaw zauważa się zatem w piśmiennictwie, że w świetle art. 87¹ k.p.c. aplikanci radcowscy nie mogą wykonywać przed Sądem Najwyższym jakichkolwiek czynności, włącznie ze sporządzaniem i wnoszeniem pism procesowych.

Odnosząc się bezpośrednio do skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia, przeciwko dopuszczalności sporządzenia i podpisania jej przez aplikanta radcowskiego z upoważnienia radcy prawnego przemawia ponadto jednoznacznie podobieństwo do skargi kasacyjnej, której sporządzenie i podpisanie przez aplikanta wyłączono wprost w art. 35¹ ust. 4 u.r.p. Środki te przysługują od prawomocnych orzeczeń sądów powszechnych, są wysoce sformalizowane (art. 398⁴ i art. 424⁵ k.p.c.) i poddane wstępnej selekcji ze strony

Sądu Najwyższego (art. 398⁹ i art. 424⁹ k.p.c.). Różnica sprowadzająca się przede wszystkim do specyfiki rozstrzygnięć uwzględniających skargę o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia (art. 398¹⁵, art. 424¹¹ § 2 k.p.c.), nie ma w tym świetle znaczenia. Zakres wymagań stawianych skarżącemu i ich rygoryzm w przypadku skargi kasacyjnej i skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia jest znacząco wyższy niż w przypadku apelacji. Skrajnie nieracjonalny, a przez to niemożliwy do zaakceptowania byłby zatem, jak już sygnalizowano, taki rezultat wykładni, zgodnie z którym aplikant radcowski, na podstawie wyraźnego upoważnienia radcy prawnego, nie mógłby sporządzić i podpisać apelacji, na co wskazuje art. 35¹ ust. 4 u.r.p., mógłby natomiast sporządzić i podpisać skargę o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia.

Kierując się tymi względami należało przyjąć, że aplikant radcowski nie może, mimo udzielenia mu wyraźnego upoważnienia przez radcę prawnego będącego pełnomocnikiem skarżącego, sporządzić ani podpisać skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia w postępowaniu cywilnym. Skargę podpisaną *in casu* przez aplikanta radcowskiego na podstawie upoważnienia radcy prawnego będącego pełnomocnikiem procesowym skarżącego należało w konsekwencji uznać za dotkniętą brakiem, który nie ma jednak konstrukcyjnego charakteru i może podlegać uzupełnieniu (por. *mutatis mutandis* postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 26 maja 2017 r., I CZ 60/17, niepubl.), co uzasadniało odwołanie się do art. 398⁶ § 3 w związku z art. 424¹² k.p.c.

Ubocznie należało zauważyć, że pełnomocnictwo procesowe udzielone przez K.S., będącą przedstawicielem ustawowym pozwanych I. D. i J. D., adwokatowi J.J. (k. 1892), stwarza wątpliwości co do tego, czy jego treść obejmuje umocowanie do działania w imieniu pozwanych. Kwestia ta powinna podlegać wyjaśnieniu przez Sąd Okręgowy przed przekazaniem akt sprawy Sądowi Najwyższemu.

Z tych względów, na podstawie art. 398⁶ § 3 w związku z art. 424¹² k.p.c., Sąd Najwyższy orzekł, jak w sentencji.

